

Histo-visie

Hasselt in 1572

Bronnen:

J. Mooijweer en W. Coster, *Uit den ash kolk der vergelheid* (Kampen 2003).

J. Visser, 'Alva plundert opstandige steden. Mechelen, Zutphen en Naard', in: *Geschiedenis Magazine* nr. 5 jrg. 57, sept. 2022.

R. Fagel en J. Pollmann, *Burgeroorlog in de Nederlanden 1572* (Amsterdam 2022).

A. van Cruyningen, *1572 Een kanteljaar in de Tachtigjarige Oorlog* (Utrecht 2022).

A. van der Lem, *De Opstand in de Nederlanden 1568-1648* (Nijmegen 2014).

De verovering van Den Brielle is een onmisbaar hoofdstuk in onze geschiedenis. Bij toeval viel de stad in handen van de watergeuzen. Daarmee was een eerste deel van de Noordelijke Nederlanden bevrijd. Niet iedereen zal overigens het als een bevrijding hebben ervaren. De rooms Katholieke geestelijkheid zeker niet. Want onlosmakelijk aan Den Briel zijn ook de martelaren van Gorcum verbonden.

Na Den Brielle maakten meerdere steden zich vrij. Dat kon omdat de Spaanse bezettingsmacht naar het zuiden was gedirigeerd. Daar dreigde een conflict met Frankrijk. Zo kreeg de opstand vrij veel ruimte in het

noorden. Zelfs Willem van Oranje was verrast. Lumey en consorten hadden het initiatief

sommige steden zich ook bij de opstand aan te sluiten. De geuzen beheersten de Zuiderzee, waardoor de handel

Willem van den Bergh

naar zich toegetrokken. De aanwezigheid van de watergeuzen dwong

kwijnde. De graanprijzen schoten omhoog. Zo ook in Hasselt. De handel lag stil.

Wat het zich aansluiten bij de opstand ook nog eens vergemakkelijkte was het feit dat de Spaanse soldaten slecht betaald werden. Vanuit Madrid kreeg Alva te horen dat hij geen geld voor zijn troepen kreeg en dat hij zichzelf maar moest bedruipen. De opbrengst van de tiende penning moest hij daar maar voor aanwenden. Maar deze belasting was gehaat. Zelfs katholieken sloten zich om deze reden bij de opstandelingen aan. Daar kwam voor hen nog bij dat door geldgebrek (omdat soldij niet werd betaald) soldaten snel aan het plunderen sloegen en zelfs daarbij ook de kerken niet spaarden. Het maakte niet meer uit of je door de hond of de kat werd gebeten.

In dat jaar 1572 had Willem van Oranje een aanval op de Nederlanden gepland. In het zuiden zou de broer van Willem, Lodewijk met Franse hulp een inval plegen. Willem zelf zou in het midden toeslaan en zijn zwager Willem van den Bergh in het noorden.

Op 9 augustus 1572 belegerde Willem Kampen. Na drie dagen volgde overgave. Zwolle, Kuinre, Genemuiden, Hasselt, Meppel en Steenwijk volgden. Niet omdat men de zaak van Willem van Oranje steunde, maar omdat door gebrek aan Spaanse troepen verzet geen zin had. Bovendien had de belegeraar bij verzet het recht om de stad te plunderen. Om dat te voorkomen kon men zich beter overgeven. Dat verhinderde niet dat in Hasselt het huis van Ernst Mulert geplunderd werd. Ook geestelijken hadden het zwaar.

Lang duurde de bezetting niet. Drie maanden later heroverde Don Frederik Zutphen. Na eerst in Mechelen huis te hebben gehouden, deed hij dat nu in Zutphen. Tijdgenoten spraken van grote moordpartijen. De IJssel zou vol lijken hebben gelegen.

Nieuw onderzoek wees echter uit dat er inderdaad velen zijn omgebracht. Maar dit bleken militairen te zijn die elders ook al aan de kant van de opstandelingen hadden meegevochten. Zij waren toen gevangen genomen en bij hun vrijlating hadden ze gezworen niet meer de wapens tegen Spanjaarden op te zullen opnemen. De buiten Zutphen opgehangen personen waren dan ook recidivisten.

Daarnaast werden – de tijdens de bezetting van de opstandelingen in de kerken begraven protestanten – opgegraven en vervolgens in de IJssel gesmeten.

Van de rondgaande verhalen ging een afschrikwekkende werking uit. Als gevolg ervan meldde Hasselt zich deemoedig in Zutphen. De burgemeesters Lubbert Mulert en Klaas Kotgen waren naar die stad afgereisd om daar een knieval voor Don Frederik te maken. Zij vroegen daarbij vergiffenis voor hun afvalligheid. Daarop werd de stad weer in genade aangenomen.

De prijs was echter hoog. De stad moest een Spaans garnizoen accepteren en onder toezicht zou voortaan de magistratsverkiezing plaatsvinden. Als gevolg hiervan moesten Jan Coninck en Johan ter Linde hun plaats afstaan aan

Willem van den Bergh

Willem van den Bergh 1537 - 1586. Hij was getrouwd met Maria van Nassau in 1556. Maria (1539-1599) was een zuster van Willem van Oranje. Ze kregen samen 17 kinderen.

Van den Bergh was één van de 200 ondertekenaars van het Smeekschrift der Edelen. In 1578 hoopte hij stadhouder van Gelderland te worden, maar deze functie ging naar zijn zwager Jan van Nassau.

Teleurgesteld zocht hij toenadering tot de Spanjaarden en werd hij weer katholiek.

Jan Coninck de Olde en Claas van Markel.

Het Spaanse garnizoen bleek een zware last te zijn. Ze moesten ingekwartierd worden en worden betaald. Daarnaast was de Zuiderzee nog steeds in handen van de watergeuzen. Dit had desastreuze gevolgen voor de handel van de stad. De burgemeester Lephart Schulten en Claas Cotgen reisden naar Utrecht om stadhouder Berlaymont om verlichting te vragen. Tevergeefs.

Men raakte zelfs van de regen in de drup, want op de terugweg vielen beiden in handen van opstandelingen. Zij eisten 450 gulden aan losgeld.

Pas na protesten van een aantal Hasselters koos de stadhouder eieren voor zijn geld. In 1576 besloot hij het garnizoen terug te trekken.